

УДК 336.77

NON-PERFORMING LOANS (NPL) IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

НЕПРАЦЮЮЧІ КРЕДИТИ (NPL) В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Prutska O.O. / Прутська О.О.,*d.e.s., prof. / д.е.н., професор*

ORCID: 0000-0002-6272-3330

Abdullaieva A.E. / Абдуллаєва А.Є.*s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0001-6961-8923

*Vinnitsia Institute of Trade and Economic NUTE,**Vinnitsia, Ukraine**Вінницький торговельно-економічний інститут**Державного торговельно-економічного університету**м. Вінниця, Україна*

Анотація. У статті проведено оцінку сучасного стану непрацюючих кредитів (NPL) в банківській системі України. Визначено, яким чином змінювалося розуміння сутності категорії непрацюючих кредитів в Україні протягом останніх 25 років. Розглянуто динаміку показника непрацюючих кредитів, фактори впливу на їх обсяг в банківській системі України, передумови скорочення NPL, починаючи з 2023 р. Зроблено висновок, що не зважаючи на позитивні тенденції до скорочення рівня непрацюючих кредитів в банківській системі України, їх розмір продовжує залишатися надмірним. Основну частку проблемних активів становлять кредити, видані державними банками. Для поліпшення управління непрацюючими кредитами, крім списання безнадійних кредитів, запропоновано подальший розвиток вторинного ринку боргів, спрощення судових процедур та посилення захисту прав кредиторів.

Ключові слова: банківська система, непрацюючі кредити (NPL), кредитний портфель, дефолт, дефолтні активи, корпоративні борги.

Вступ.

Інтеграція України до світового господарства, інтенсифікація євроінтеграційних процесів, активізація співпраці з міжнародними фінансовими організаціями активно піднімає питання якості роботи банківської системи України як індикатора розвитку економіки. Національний банк України приділяє значну увагу проблемам якості кредитного портфеля банківської системи, що вимагає розвитку методологічної бази роботи з непрацюючими активами та визначення перспективних напрямів удосконалення управління непрацюючими кредитами.

Дослідженню проблем непрацюючих активів та управління ними присвятили свої роботи такі вітчизняні дослідники як Л. Слобода, Д. Гладких, О.

Коць[2], О. Мельник[3], А. Черноус[5] та інші. В цих роботах дослідження питання NPL стосуються переважно сутності цього поняття, розгляду причин виникнення цієї заборгованості і не враховують тих останніх змін, що відбулися у цій сфері у зв'язку зі збройною агресією росії, яка призвела до суттєвого погіршення показника непрацюючих кредитів (NPL) в масштабах всієї банківської системи України. Пошук способів зменшення проблемної заборгованості у кредитному портфелі банківської системи України не тільки не втрачає актуальності, а потребує невідкладних дій.

Мета статті полягає в проведенні оцінки сучасного стану непрацюючих кредитів в банківській системі України та визначенні основних напрямів та перспектив унормування показника NPL до рівня світових стандартів.

Основний текст.

Непрацюючими визначено кредити, за якими відбулася подія дефолту. Дефолт визначається фактом прострочення платежу за активом понад 90 днів, або неможливістю вчасного погашення боргу позичальника без стягнення забезпечення. Непрацюючі кредити («NPLs») входять до числа найбільш системних порушень договірних відносин. Вони впливають на економіку шляхом нераціонального розподілу кредитів та зниження довіри учасників ринку, що в кінцевому підсумку уповільнює зростання економіки країни.

Протягом останніх 25 років в Україні відбулися суттєві зміни у розумінні сутності і визначенні сутності непрацюючих кредитів (NPL). У рамках євроінтеграційних зусиль Національний банк України із січня 2025 року повністю привів визначення NPL до стандартів європейського Союзу. Доти категорія “непрацюючі активи” включала лише дефолтні експозиції згідно з Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Відтоді в Положенні про організацію процесу управління проблемними активами в банках України запроваджено термін “непрацюючі активи”. Складові таких активів визначено згідно з положеннями статті 47а “Непрацююча експозиція” Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 575/2013 від 26 червня 2013 року.

Запроваджені зміни привели статистику непрацюючих кредитів у відповідність до європейських підходів, що підвищило прозорість вітчизняного фінансового сектору. Водночас, перехід банків на європейські підходи до оцінювання непрацюючих активів не мав суттєвого впливу на частку NPL та не перервав тенденцію поступового зниження цього показника, яка спостерігається протягом останнього року.

NPLs почали стрімко зростати з середини 2014 року. У 2017 році стався номінальний стрибок через перехід на міжнародні стандарти визначення непрацюючих активів. Банки визнавали реальну якість кредитів із запізненням. На це вказує зростання прострочень за кредитами, що згодом стали NPLs. Намагаючись віддалити збитки акціонерів, фінустанови проводили короткострокові реструктуризації та капіталізували проценти. Більшість NPLs стосується великих кредитів: на 01.04.2019 року 96% обсягу припадає на кредити понад 100 млн грн, а $\frac{3}{4}$ непрацюючих кредитів сконцентровані на балансі 128 юридичних осіб.

Ще у 2019р. НБУ проаналізував фактори дефолтів за корпоративними кредитами. Результати показали, що зовнішні шоки, війна, втрата територій та ринків збуту вплинули на якість боргу вкрай негативно. Але визначальними в перетворенні кредитів на непрацюючі стали саме внутрішні проблеми банківської системи. Низькі кредитні стандарти, нехтування лімітами концентрації боргів, кредитування пов'язаних осіб та високий обсяг валютного кредитування стали основою масових дефолтів корпорацій за боргами перед українськими банками.

За часткою непрацюючих кредитів (NPLs) українські банки вийшли на найгірші позиції у світі: на 01.04.2019 вона становила 51.7% кредитного портфеля платоспроможних банків, або 599 млрд грн. Водночас в середньому по світу цей показник становить близько 4%, Європейському союзу менше 5%, Європі та Центральній Азії – 9%, Італії – 15% [4].

НБУ оцінив чинники перетворення кредитів на NPLs для вибірки з 699 корпоративних позичальників. Хоча б на одну зі звітних дат із початку 2017 року

усі вони мали NPLs на понад 100 млн грн. Досліджувані фактори пов'язані з зовнішніми шоками або з якістю управління кредитними ризиками банків.

Однак визначальними для зростання обсягу NPLs стали дисбаланси банківської системи, накопичувані роками. Фактор відсутності операційної діяльності в позичальника був найвагомим. Здебільшого такі компанії входили до непрозорих груп, яким було вигідно структурувати кредит у такий спосіб. У роботі з подібними клієнтами банки оцінювали ризики на основі управлінської звітності та сподівалися на якість застави або певні домовленості між власниками банку та позичальника. Часто неопераційні компанії отримували кредити від пов'язаних банків. Зазвичай такі позики не мали прийнятного забезпечення. Більшість подібних кредитів з'явилася задовго до кризи. Після того, як НБУ посилив контроль за кредитуванням пов'язаних осіб та розрахунком резервів, частина неопераційних боржників була заміщена новими.

До повномасштабного вторгнення росії в Україну частка NPL в українських банках, завдяки цілеспрямованій політиці НБУ, стало скорочувалася з 55% у 2018 році до 27% станом на 01 березня 2022 року. Це створило умови для формування стратегічної цілі НБУ, яка полягала у зниженні рівня NPLs в банківській системі України до 10%, що було зафіксовано у Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну переломило тенденцію до поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL), яке тривало з 2018 року. Пікових втрат від дефолтів за позиками боржників, які постраждали внаслідок збройної агресії росії, банки зазнали протягом першого року від повномасштабного вторгнення. Тоді ж вони відобразили значні кредитні втрати.

Значний приріст частки NPL упродовж 2015-2023 років пояснюється переважно трьома факторами (таблиця 1).

Натомість із 2023 року якість нового портфеля поліпшувалася, кредитування прискорилося тож розпочалася тенденція поступового зменшення частки NPL. Якість працюючого портфеля залишається високою: показники

міграції гривневих кредитів населення та бізнесу до непрацюючих зівставні з показниками довоєнного рівня. Аналіз фінансового стану корпоративних боржників свідчить, що в портфелях банків переважають якісні кредити.

Таблиця 1 – Фактори, що сприяли зростанню частки NPL в банківській системі України упродовж 2015-2023 років

Фактори зростання частки NPL		
Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну у 2022 році	Запровадження більш жорсткого визначення терміну "непрацюючий кредит (NPL)" відповідно до міжнародних практик (постанова Правління НБУ № 351) у 2017 році	Визнання непрацюючих кредитів Приватбанком після націоналізації у 2016 році

Джерело: укладено авторами за даними [4]

За даними НБУ, чисті гривневі кредити бізнесу за I квартал зросли на 9.5% (на 28.4% за рік), компенсувавши сезонне уповільнення попереднього кварталу. Кредити малим та середнім підприємствам (МСП) зросли на 9.2% у I кварталі (на 31.4% за рік), їх частка у портфелі залишається переважною – 60.1%. Частка кредитів, наданих у програмі “Доступні кредити 5-7-9%”, надалі скорочується передусім через жваве кредитування поза нею – за I квартал на 2.5 в. п. до 31.2%.

Найбільше протягом I кварталу 2025р. зросли обсяги кредитів аграріям, підприємствам оптової торгівлі, харчопрому, у сферах будівництва та машинобудування. Іноземні банки значно наростили кредити у торгівлі, харчопромі та агро, державні – у машинобудуванні, приватні – рівномірно в низці сегментів.

Роздрібний кредитний портфель надалі зростає високими темпами – близько 40% за рік. Банки активніше конкурують у незабезпеченому роздрібному сегменті, адже закредитованість населення низька, а висока дохідність компенсує ризики. Програма “eОселя” надалі переформатовується: нові видачі повільніші ніж торік, зміни до стратегії УФЖК готуються.

Частка непрацюючих кредитів (NPL) за I квартал скоротилася в усіх груп банків. В цілому – на 1.7 в. п. (на 7.5 в. п. за рік), до 28.6%, а без урахування старих NPL становить 17.1%. Приведення визначення NPL до стандартів ЄС мало помірний вплив на частку NPL, додавши, як і очікувалося, лише близько 1 в. п.

Скорочення частки NPL відбувалося за всіма групами банків. Серед основних причин зниження частки NPL – подальше нарощення портфеля і додаткові дії банків із списання та продажу непрацюючих активів (таблиця 2). Частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі станом на 01 січня 2025 року скоротилася до 30,3% або на 7,1 відсоткових пункта порівняно з показником станом на 01 січня 2024 року. Обсяг NPL за 2024 рік скоротився на 29,1 млрд грн до 393,2 млрд грн. Тенденція його поступового зменшення триває з початку 2023 року.

Таблиця 2 - Ключові чинники скорочення NPL в банківській системі України з початку 2023 року

Чинники скорочення NPL	
подальше нарощення банками обсягів гривневих кредитів високої якості з огляду на поступове відновлення попиту на кредити та поліпшення умов кредитування, зокрема зниження кредитних ставок до рівня, який був наприкінці «доковідного» 2019 року. Обсяг валових кредитів у банківській системі за 2024 рік зріс на 167,5 млрд грн або на 14,8%	списання непрацюючих кредитів, передусім роздрібних. Частка NPL у роздрібному кредитному портфелі за цей час знизилася на 8 в. п. до 15,5%. Водночас децю поліпшилася якість врегулювання й корпоративних боргів – частка NPL в кредитах бізнесу скоротилася на 5,2 в. п. до 39%

Джерело: укладено авторами за даними [4]

Не зважаючи на позитивні тенденції, частка непрацюючих кредитів (NPL) українських банків із найбільшим обсягом кредитного портфеля станом на 01.04.2025р. (таблиця 3) залишається високою. Як свідчать наведені дані, «лідерами» в негативному сенсі залишаються всі 5 державних банків України. За даними НБУ, станом на 1 квітня 2025 року частка NPL у державних банках склала 41,1%, що на 1,9 в. п. менше, ніж на початку року. Частка непрацюючих кредитів коливається від 51,9% в Приватбанку, 38,1% - в Ощадбанку до 24,7% в

Укргазбанку. І це попри те, що у 2024 році державні банки здійснили найбільші обсяги списання безнадійних боргів. На 2025 рік очікується, що державні банки активніше застосовуватимуть механізм продажу прав вимоги за проблемними кредитами, що прямо рекомендується НБУ як один із найефективніших способів очищення балансів. Успішна реалізація цієї стратегії можлива за умови усунення адміністративних бар'єрів і забезпечення прозорих процедур.

Таблиця 3 - Непрацюючі кредити (NPL) 10 українських банків із найбільшим обсягом кредитного портфеля станом на 01.04.2025 р.

	Комерційний банк	Обсяг непрацюючих кредитів (NPL), млн. грн	Частка непрацюючих кредитів (NPL), %
1	Приват банк	168 721	51,9
2	Ощад банк	66 305	38,1
3	Укрексім банк	45 706	34,0
4	Сенс банк	25 944	33,3
5	Укргаз банк	21 322	24,7
6	Райффайзен банк	9 629	10,8
7	ОТР банк	5 244	13,5
8	ПУМБ	4 177	5,2
9	Ідея банк	3 946	39,6
10	Таском банк	3 785	17,3

Джерело: укладено авторами за даними [4]

У фізичних осіб ситуація суттєво краща завдяки більшій фінансовій дисципліні та стабільності доходів (14,3%). Тому зусилля банків у розчищенні портфелів мають бути зосереджені насамперед на корпоративних клієнтах і на пошуку ефективних механізмів стягнення або продажу прав вимоги за їхніми боргами

Серед факторів, які можуть сприяти поліпшенню ситуації, крім списання безнадійних кредитів, можна рекомендувати подальший розвиток вторинного ринку боргів, спрощення судових процедур та посилення захисту прав кредиторів.

Висновки.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що не зважаючи на позитивні тенденції до скорочення рівня непрацюючих кредитів в банківській системі України, їх розмір продовжує залишатися надмірним. Основну частку проблемних активів становлять кредити, видані державними банками. Запобіжні засоби з боку НБУ відображаються у зменшенні розмірів NPL по системі, що свідчить про ефективні дії у напрямі запобігання виникненню проблемної заборгованості та поступове оздоровлення системи.

Зниження рівня NPLs в Україні до 10% стало однією зі стратегічних цілей та пріоритетів НБУ у Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Саме тому Уряд України особливо зацікавлений у розробці сприятливої законодавчої та регуляторної бази для залучення інвестицій на ринок NPLs.

Серед факторів, які можуть сприяти поліпшенню ситуації, крім списання безнадійних кредитів, можна рекомендувати подальший розвиток вторинного ринку боргів, спрощення судових процедур та посилення захисту прав кредиторів. Враховуючи той факт, що купівля NPLs в Україні створює для інвесторів ризику, пов'язані із неповерненням кредитів, рекомендовано вживати ретельну юридичну перевірку NPL перед придбанням (оцінка поточних судових, перевірка особистих даних кінцевих бенефіціарних власників, перевірка записів про кримінальні, майнові та судові справи, наявність іпотечних кредитів, застав, особистих гарантій, договорів згідно з міжнародним правом).

Література:

1. Іщенко А. Частка кредитів, що не працюють, може впасти до довоєнного рівня вже у 2025 році. Liga.net. URL: <https://finance.liga.net/ua/bank/novosti/chastka-nepratsiuiuchykh-kredytiv-mozhe-vpasty-do-dovoiennoho-rivnia-vzhe-u-2025-rotsi-prohnoz> (дата звернення 05.06.2025)
2. Коць О., Ільчук П., Карпів О. Сутність проблемних кредитів банків та управління ними. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 22. С. 806–810. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/152.pdf>. (перегляд

08.05.2025)

3. Мельник О.О. Управління непрацюючими кредитами банківської системи України як фактор ефективного кредитування економіки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. №3. Том 31 (70). С. 68-76. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_2/15.pdf (дата звернення 25.05.2025)

4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 25.05.2025)

5. Черноус А. Правові аспекти непрацюючих кредитів в Україні: останні зміни та перспективи. URL: <https://hillmont.com/ua/publ/alerts/legal-practicalities-ukrainian-non-performing-loans-recent-changes-perspectives> (дата звернення 03.06.2025)

References.

1. Ishchenko A. The share of non-performing loans may fall to pre-war levels already in 2025. Liga.net. URL: <https://finance.liga.net/ua/bank/novosti/chastka-nepratsiuiuchykh-kredytiv-mozhevypasty-do-dovoiennoho-rivnia-vzhe-u-2025-rotsi-prohnoz> (access date 05.06.2025)

2. Kots O., Ilchuk P., Karpiv O. The essence of problem loans of banks and their management. *Global and national problems of the economy*. 2018. No. 22. P. 806–810. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/152.pdf>. (accessed 08.05.2025)

3. Melnyk O.O. Management of non-performing loans in the banking system of Ukraine as a factor of effective lending to the economy. *Scientific notes of the V. I. Vernadsky TNU. Series: Economics and Management*. 2020. No. 3. Volume 31 (70). P. 68-76. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_2/15.pdf (access date 25.05.2025)

4. Official website of the National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua> (accessed 05/25/2025)

5. Chornous A. Legal aspects of non-performing loans in Ukraine: recent changes and perspectives. URL: <https://hillmont.com/ua/publ/alerts/legal-practicalities-ukrainian-non-performing-loans-recent-changes-perspectives> (accessed 06/03/2025).

Abstract. *The article assesses the current state of non-performing loans (NPL) in the banking system of Ukraine. It determines how the understanding of the essence of the category of non-performing loans in Ukraine has changed over the past 25 years. The dynamics of the non-performing loans indicator, factors influencing their volume in the banking system of Ukraine, and the prerequisites for reducing NPLs starting in 2023 are considered. It is determined that the reasons for the growth of non-performing loans during 2015-2023 were: Russia's full-scale military invasion of Ukraine in 2022; the introduction of a stricter definition of the term "non-performing loan (NPL)" in accordance with international practices in 2017; recognition of non-performing loans by Privatbank after nationalization in 2016. It is concluded that despite the positive trends in reducing the level of non-performing loans in the banking system of Ukraine, their size continues to remain excessive. The main share of problem assets is loans issued by state-owned banks. To improve the management of non-performing loans, in addition to writing off bad loans, further development of the secondary debt*

market, simplification of court procedures and strengthening of protection of creditors' rights are proposed. Given the fact that the purchase of NPLs in Ukraine creates risks for investors associated with non-repayment of loans, it is recommended to conduct a thorough legal due diligence of NPLs before purchase (assessment of current litigation, verification of personal data of ultimate beneficial owners, verification of records of criminal, property and court cases, availability of mortgages, pledges, personal guarantees, agreements in accordance with international law).

Keywords: banking system, non-performing loans (NPL), loan portfolio, default, defaulted assets, corporate debt